

■ III. BETYÁRDAL, BETYÁRBALLADA: 25–33. SZ. ■■■

F 25.

A távolba jaj, de csörög a béklyó

♩ = 74

A tá - vol - ba jaj, de csö - rög a bék - lyó,

Ar - ra le - ge - lész hét szép sár - ga csi - kó.

- Gye - rünk, paj - tás, ver - jük lē hát a bék - lyót,

Ve - zes - sük el azt a hét sár - ga csi - kót!

– Ugyan, pajtás, ha lēverjük a béklyót,
Hová kötjük azt a két sárگا csikót?
– Elvezessük, amőre ja nap lējár,
Sej, amőre a gazdája sosē jár.

Ha fölülök kis pej lovam hátára,
Mőgnézöm a más lovát az állásban.
Kiszakajtok harminchárom darabot,
Netők, lányok, tik is boldoguljatok!

Részlegesen kvintváltó, ABCB₅ sorszerkezetű, népszerű régi stílusú dallam. Szövegét Bodor Anikó a vajdasági népdalokat összegző művében más dallamon közli (VMND II. 155.).

Dallamtípusa megegyezik az N G, 50. és az F 31. számú dallammal. Szövegét először Kálmány Lajos jegyezte le 1878-ban Egyházaskéren. Hangfelvételt közel 100 esztendővel később ugyanott Burány Béla készített.

Gyűjtés: Egyházaskér, 1878, Kálmány L.

Dallamközlés: VMND I. 55.

Típus: MNT VIII. XLIX, Járdányi I. 66.

F 26.

Amott legel, amott legel, amott legel hat pej csikó magába

$\text{♩} = 74$

A - mott le - gel, a - mott le - gel, a - mott le - gel hat pej csi - kó ma - gá - ba,

Mind a hat - nak, mind a hat - nak, mind a hat - nak réz - bék - lyó - ba' a lá - ba.

– Gye - re, ko - mám, té - rít - sük el a csi - kót,

Re - szel - jük lë, re - szel - jük lë, re - szel - jük lë a lá - bá - rú' a bék - lyót!

– Lëreszeltük, lëreszeltük, lëreszeltük a lábárú' a béklyót.

Merre hajtsuk, merre hajtsuk, merre hajtsuk, kedves komám a csikót?

– Majd elhajtsuk, amőre ja nap lëjár,

Arra, tudom, arra, tudom, arra, tudom, a gazdája sosë jár.

Széles körben elterjedt új stílusú dallam. A citerások igen kedvelik, mivel mixolíd (szóra záródó) hangsora van, üres húrra zárva könnyen játszható belső „félkóták” nélkül is. Nagy szótagszámú (19, 19, 11, 19) sorokból épül föl. A Bereczky típusrendben a mintegy 70 gyűjtőpont között Csókát is számon tartják.

Gyűjtés: Banka Mihályné (58), Csóka, 1972, Bodor A.

Közlés: VMND II. 152.

Típus: Bereczky 405/B, Járdányi II. 160.

F 27.

Vót egy lovam, egy szíjhátú

Parlando $\text{♩} = 70$

Vót egy lo - vam, egy szíj - há - tú,

Vi - lá - gos pej, hó - ka jor - rú.

Égy hu - szon - négy ó - ra a - latt

Pest - rű E - ger - be fő - sza - ladt.

Azon hajtottam hat tinót,
Mind a hat daruszőrű vót,
Mind a hat daruszőrű vót,
Mind a szolgabírójé vót.

– Zsandár urak, mit akarnak,
Talán bizony mögvasalnak?
– Mögvasalunk, mögkötözünk,
Kalocsára bekísérünk.

Amoda gyűnnek lovasok,
Feketéllnek, mind a sasok,
Ha betyárok, jó barátok,
Ha zsandárok, éfuttatok.

Kalocsai nagy törvénybe
Harminckét úr ül a székbe.
Kacsingatnak a szömembe,
Hány csikó jut az eszömbe.

Nem loptam én életömbe,
Csak egy csikót Debrecönbe.
Égy szíjhátú, kesely lábu,
Világos pej, hóka jorrú.

A honfoglalás kora előtti zenei örökség, a pentaton hangkészlet és a kvintváltás jegyeit hordozó dallam. Ma a Volga mellett élő ótörök népek (tatárok, baskírok, csuvasok) és a török kultúrát magába olvasztó cseremiszek népzenejében találunk hasonló dallamokat. Az alföldi dialektus egyik legjellemzőbb típusa, a régi stílus legtisztább képviselőinek egyike. Szövegváltozatát Kálmány Lajos 1878-ban jegyezte le. Dallamtípusa megegyezik az N 31. és az F 38. számmal.

Gyűjtés: Fehér József (74), Homokrév (Mokrin), 1975, Kónya S.

Közlés: VMND II. 73/a

Típus: MNT VIII. XLV, Járdányi I. 80.

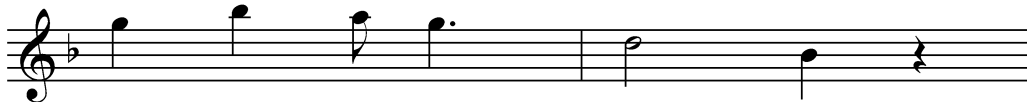
F 28.

Ēveszött a lovam

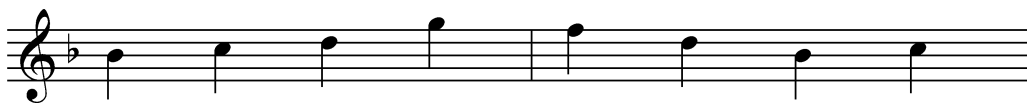
♩ = 78

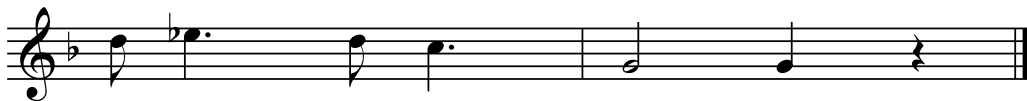
Ē - ve - szött a lo - vam

Céd - rus - fa jer - dő - be,

Ē - sza - kadt a rán - cos csiz - mám

A ló - ke - re - sés - be.

– Nė keresd a lovad,
Mert be van az hajtva,
A csókaĵi istállóba’
Szól a csöngő rajta.

– Ösmeröm a lovam
Csöngője hangjárú,
Mögösmeröm a galambom a
Büszke járásárú.

– Nem adnám a lovam
Százezör forinté’,
Nem adnám a galambomat
Szélös e világé’!

Ötfokú, ereszkedő régi stílusú dallam. A Járdányi-dallamrend régi stílus 65-ös típusával vethető össze, ám első sora jelentősen eltér: a főtípus negyedelő, kétütemes első sora nyolcadmozgásos egy ütemmé tömörülő – ugyanúgy hat szótagos – dallamsorrrá zsugorodott. Ebben a formában közli Paksa Katalin is a *Szögedi Nemzet* monográfiában. Dallamvezetése megegyezik az N 8. számú, *Széles Tisza vize* kezdetű dallal.

Gyűjtés: Mihók Antal (71), Egyházaskér, 1968, Paksa K. (*Megöltek egy legényt*).

Közlés: VMND I. 195.

Típus: Járdányi I. 65.

F 29.

Ēveszött a kis pej lovam a csókaji zöd erdőbe

♩ = 84

Ē - ve - szött a kis pej lo - vam a csó - ka - ji zöd er - dő - be',

Ē - kop - tat - tam szép pár csiz - mám a lo - vam ke - re - sé - sé - be.

Mög - is - me - röm lo - vam csön - gó - szó - lá - sá - rú',

Mög - ős - me - röm kis - an - gya - lom pi - ros csiz - ma já - rá - sá - rú'.

Főgyütt mán a hajnalcsillag, szépen ragyog fõnn az égõn.

Nem találok a lovat a csókaji erdõszélõn.

– Nè keresd a lovad, mer' be van az fogva,

A csókaji Hajdukertbe' szépen szól a csõngõ rajta!

Nagy ívű, pentaton alapú, népszerű új stílusú dallam. A Bereczky-féle új stílusrend 1502. típusával szinte hangról hangra megegyezik. A típust azonban kizárólag gyimesi és székellyföldi gyűjtőpontokkal ismerteti. Ily módon meglepő dél-alföldi előfordulása, bár a dallamforma tágabb értelmezése általános elterjedésre utal.

Gyűjtés: Palatinus Imre (53), Szaján, 1996, Bodor A.

Közlés: VMND II. 192.

Típus: Bereczky 1502.

F 30.

Esik eső, sáros lött a Nagy utca

♩ = 62

E - sik e - ső, sá - ros lött a Nagy ut - ca,

Mög - lát - szik a lo - pott ló - nak a nyo - ma.

- Gye - re, ró - zsám, ső - pörd el a lo - pott ló nyo - mát,

Még az éj - je' tē - rád kő - töm az á - rát!

Mén a kocsi, porzik az út utána,
 Barna kislány ül a kocsi farába.
 Kék a szöme, szömöldöke tiszta fekete,
 Édősanyja de kedvemre nevelte.

A betyárdal és lírai dal találkozásának mezsgyéjén határozható meg. A lopott ló nyomának felsőprése szimbolikus értelmezést is nyerhet. Maga a dallam is különbözőképpen értelmezhető. A nyitó- és zárósora a Bereczky-rend 650. típusához hasonlítható, a középső B sorok az 1207. és 1214-es típus B soraival hangról hangra egyeznek. A dallamforma széles körben elterjedt és igen népszerű. Vidékünkön különböző gyűjtésekből legalább 13 gyűjtőpontról jegyzett. Ezek alapján egyik legnépszerűbb új stílusú dallamcsaládnak tekinthetjük.

Gyűjtés: Kis Mihályné (72), Firigyháza, 1977, Kónya S.

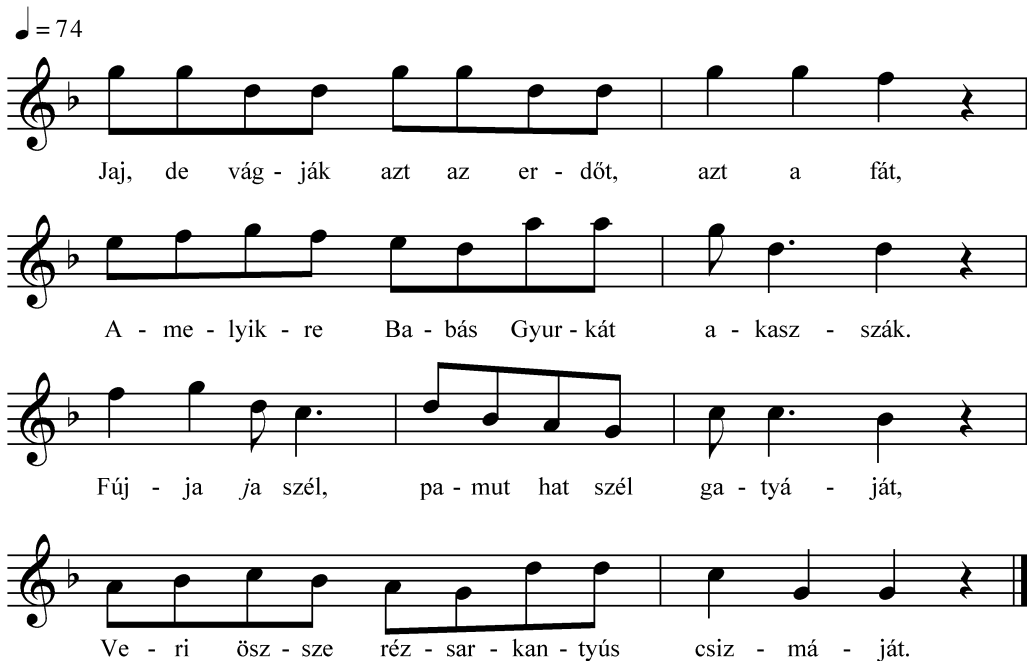
Közlés: VMND II. 190.

Típus: Bereczky 650., 1207. és 1214., Járdányi II. 105.

F 31.

Jaj, de vágják azt az erdőt, azt a fát

♩ = 74

Jaj, de vág - ják azt az er - dőt, azt a fát,
A - me - lyik - re Ba - bás Gyur - kát a - kasz - zák.
Fúj - ja ja szél, pa - mut hat szél ga - tyá - ját,
Ve - ri ősz - sze réz - sar - kan - tyús csiz - má - ját.

Babás Gyurka így kiált föl kínjába:
– Jaj, Istenöm mög kő halnom hiába,
Nem gyilkótam, csak rabótam valaha,
Akasztófán nem csüngöttem még soha!

Szövegét Kálmány Lajos 1878-ban gyűjtötte Egyházaskéren. Babás Gyurka helyi betyár lehetett az 1800-as évek közepén. Mintegy 100 évvel később dr. Burány Béla gyűjtésében, egy párosító szövegében bukkan fel a neve a Széki majorban (1953), Banka János énekében. (Burány Béla: *Hallották-e hírét? Pásztordalok, rabénekek, balladák*. Újvidék, 1977, Forum, 416. /Hagyományaink, 8./)

A dallam Bodor Anikó utólagos társítása, megegyezik az N 6., az N 50. és az F 25. dal-
lamtípusával.

Gyűjtés: Egyházaskér, 1878, Kálmány L.

Közlés: VMND I. 184.

Típus: MNT VIII. XLIX, Járdányi I. 66.

F 32.

Betyár vagyok, Angyal Bandi a nevem

♩ = 88

Bë - tyár va - gyok, An - gyal Ban - di a ne - vem,

Pu - ha á - gyat nem vet né - köm sën - ki sëm.

Sü - rü er - dő kö - ze - pé - be ja la - ká - som,

O - da vá - rom az én ked - ves ga - lam - bom.

1)

ossia

Angyal Bandi kimögyön a mezőre,
Töltött pisztolyt tősz a belső zsebébe.
Töltött pisztoly nem látszik a subátú',
Angyal Bandi nem fél kilenc zsandártú'.

Alacsony ház, vékony deszkakerítés,
Áthallatszik a betyárlónyeringés.
Szénát, zabot adjatok a lovamnak,
Ki ne nyertse ja betyárságomat.

Folklorizálódott műdal. Dallamnyitó hármashangzatbontása a műzene dallamvilágából ered. *Édesanyám azt a szál rozsmaringot*, illetve *Beteg a szeretőm, az ágyba' fekszik* strófkával igen népszerű volt. Az egész Kárpát-medencében gyűjtötték. Főtípusát Bereczky 208 gyűjtőpontról dokumentálja. Bodor Anikó Egyházaskérről (3), Bácskertesről (2) és Hertelendyfalváról (1) adattal jegyzi.

Gyűjtés: Mihók Antal (71), Egyházaskér, 1968, Paksa K.

Közlés: VMND II. 136.

Típus: Bereczky 1344 (2154), Járdányi II. 168.

F 33.

Én má' többet éccaka nem járok

♩ = 111

Én má' töb - bet éc - ca - ka nem já - rok,
Mer' mög - fog - nak a lo - vas zsan - dá - rok.
Lë - tösz - nek a töm - löc fe - ne - ké - re,
U - gyan, ba - bám, ju - tok - ë e - szöd - be!

Betyár vagyok, betyárnak születtem,
Ha möghalok, nem rínak fölöttem.
Nem mondják el Dávid szent zsótárját,
Nem kongatik a falu harangját.

Helyenként műdalos fordulatokkal építkező szó-végű betyárdal. AABC sorszerkezete is a régi és új stílus közötti zenei rétegre utal.

Gyűjtés: Banka János (42), Csóka, 1962, Burány B.
Közlés: VMND II. 141.

